

När får vi se Sveriges »Läkare utan sponsor«?

Det danska nätverket »Læger uden Sponsor« arbetar för ökad upplysning om betydelsen av finansiella intressekonflikter i såväl forskning som patientbehandling och för att det offentliga skall överta ansvaret för läkarnas efterutbildning. När får vi se Sveriges »Läkare utan sponsor«? undrar Mats Lindberg.

MATS LINDBERG
Konst. Overlæge, Kong
Christian X's Gigthospital,
Gråsten, Danmark
mli@dadlnet.dk

I Läkartidningen 14/2005 [1] kommenterade fem personer om det är oetiskt att tre läkare från en kirurgiklinik låter sig bjudas på en laparoskopikonferens på Hawaii. Meningarna gick isär. Tre av kommentatorerna tyckte att det överhuvudtaget inte var ett problem (förutom att det kan ge negativ publicitet). En kommentator föreslog att bara en person – den laparoskopiansvarige – skulle delta i resan. Den sista kommentatorn tyckte att deltagande i resan inte var acceptabelt, eftersom det kunde leda till ett beroendeförhållande till sponsorn. Det är tydligt att frågan inte är färdigdebatterad. Jag ska här belysa några aspekter som inte kom fram i kommentarerna.

Förvaltar gemensamma resurser

Läkare fungerar i hälso- och sjukvården som förvaltare av gemensamma resurser. En sjukvårdsminister har sagt att det dyraste i sjukvården är läkarens penna. Läkarens hållningar och beslut får alltså stora ekonomiska konsekvenser för sjukvårdens finansierare, dvs patienterna och skattebetalarna.

En gratis resa till en kongress bör betraktas som en gåva. Gåvan blir inte

mindre av att kongressen har ett attraktivt och vetenskapligt innehåll med bl a berömda föredragshållare. Det förvånar mig att fyra av de fem kommentatorerna tyckte att gåvan var etiskt oproblematiskt. I vilka andra sammanhang accepterar vi att en beslutsfattare tar emot gåvor värda flera tiotusentals kronor från en underleverantör? Ingen privat firma skulle acceptera det. Om det hade handlat om försäljning av vapen istället för läkemedel eller laparoskopitrustning skulle de flesta säkert betrakta resan som en muta.

Känner tacksamhetsskuld

Mottagande av gåvor medför en tacksamhetsskuld. I den mån man upplever att det är viktigt att fortsätta ta emot gåvor (här: kongressresor) hamnar man i ett beroendeförhållande till sponsorn.

Entydiga vetenskapliga resultat visar att läkares hållningar påverkas av intressekonflikter [2], att läkares beslut påverkas av sponsrade resor [3], och att läkare generellt är lätta att påverka med marknadsföring. Läkare som tror att de baserar sina uppfattningar på vetenskap använder reklampråkets klichéer när man ber dem att beskriva ett läkemedel. Detta sker också när klichéerna är vetenskapligt falsifierade [4].

Opinionsundersökningar från Norge och Danmark visar att majoriteten av befolkningen tror att läkarna påverkas av läkemedelsföretagen när de förskriver

medicin. Om inte Sveriges läkare snabbt tar itu med de omfattande intressekonflikterna kommer misstron från befolkningen att växa också i Sverige.

Vem ska stå för efterutbildningen?

En utbredd uppfattning är att landstingen inte har råd att stå för läkarnas efterutbildning. Läkemedelsindustrin uppfattas som rik och de offentliga arbetsgivarna som fattiga. Men är det inte en missuppfattning? Alla läkemedelsindustrins pengar kommer ju sist och slutligen från det offentliga och från patienterna. Det offentliga skulle lätt kunna förhandla ner priset på medicin och på det viset frigöra medel till efterutbildning.

Mycket talar för att landstingen förlorar stora belopp på att inte ta kontrollen över sina anställdas efterutbildning. Läkemedelsföretagen skulle ju inte »bjuda« på dessa dyra resor om de inte trodde att de skulle tjäna pengar på det. Vilken annan arbetsgivare skulle förresten låta en underleverantör överta viktiga nyckelpersoners efterutbildning?

Finns i flera länder

I Danmark har vi upprättat ett nätverk, »Læger uden Sponsor«, som arbetar för ökad upplysning om betydelsen av finansiella intressekonflikter i såväl forskning som patientbehandling, och för att det offentliga ska överta ansvaret för läkarnas efterutbildning. Man kan läsa mer på <www.laegerudensponsor.dk>. I Norge finns Leger mot økt kommersialisering og korrupsjon (www.leger-mot-korrupsjon.net) och i England och USA finns organisationen No Free Lunch (www.nofreelunch.org). Det behövs en likande gräsrotsrörelse bland läkare i Sverige. När får vi se Sveriges »Läkare utan sponsor«?

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Mats Lindberg är medlem i nätverket »Læger uden Sponsor«.

Referenser

1. Andrén-Sandberg A. Är det oetiskt att låta sig bjudas på konferens på Hawaii? Läkartidningen 2005;102:1057-60.
2. Stelfox HT, Chua G, O'Rourke K, Detsky AS. Conflict of interest in the debate over calcium-channel antagonists. N Engl J Med. 1998;338:101-6.
3. Wazana A. Physicians and the pharmaceutical industry: is a gift ever just a gift? JAMA. 2000;283:373-80.
4. Avorn J, Chen M, Hartley R. Scientific versus commercial sources of influence on the prescribing behavior of physicians. Am J Med. 1982;73:4-8.

Medicin och samhälle

Är det oetiskt att låta sig bjudas på konferens på Hawaii?

Ett kapitel i boken »Praktik och etik i kirurgens vardag. En exempel-samling med kommentarer« ägnas åt bjudresor. Kapitlet har rubriken »Bjudresor och underrubriken »Du är utbildningsansvarig på kirurgikliniken på ett länsdelsjukhus«. Fem personer ger sina kommentarer till det framställda problemet med industrifinansierad laparoskopikonferens på Hawaii.

Överens om att de som kommer till kongressen själva skall kunna betala en utvald vistelse under 1-3 dagar för att uppleva Hawaii från turistperspektiv. När inbjudan kommer från till den tjänsteman på landstinget till vilken man enligt avtal skall anmälva dylika resor, säger denna emellertid att hon inte kan tillstyrka resan. Visserligen tänker hon inte förbjuda dig och de som vill att resa, men om

Bjudresor och etiska överväganden diskuterades i Läkartidningen 14/2005.